

je bilo ranjenih. Buri so vgrabili tudi dva topova. Značilno za vrednost angleških vojskovodij je tudi to, da je list „Times“ malo prej silno hvalil Bensaona in njegovo „vojno taktiko“, ki je tako izborna, da bode baš ista omogočila hiter konec vojne. Zdaj pa je pač „konec vojne“ za polkovnika Bensaona in njegovo „vojno taktiko“, a zares konec vojne najbrže še ne bo tako brž, kajti Buri sami pripovedujejo o tem, da vojna ne bo končana tako dolgo, dokler je še en Anglež na transvaalskih tleh. Buri pripovedujejo, da jih ta vojna prav za prav ne stane več nego življenje svojih rojakov. Angleži jih namreč nehote preskrbujejo z vsem, ker jim Buri ne ugrabijo samo živeža, ampak tudi orožje, konje, obleko in druge potrebščine. Buri streljajo le še z angleškimi puškami in streljivom, topove pa, ker so jim pretežki, večinoma zakopljejo ali jih uničijo. Buri imajo na bojišču še 20—25.000 vojakov, kajti njihovi mladeniči so že v svojem 15 letu izborni bojevniki.

Obrtnija.

Borze in borzni posli.

Spisal Albert Žnidaršič.

V dvajsetem stoletju gotovo ni več kakega trgovca, kateri ne bi bil slišal o borzah. Ker je pa veliko ljudi, katerim so borze in njih uredbe uganjka in tajnost in ker se današnje moderne velike trgovine ne more misliti brez njih, hočem tukaj podati čitateljem sliko o borzah, kakor tudi o poslih, kateri se tam sklepajo.

Kaj je toraj borza? Borza je mesto, na katerem se zbirajo trgovci v interesu svoje obrti, govoreč o trgovskih prilikah splošno in sklepajo trgovske posle. Ime samo je vzeto kakor jih večina misli — od trgovske obitelji Van der Beurse iz grada Brügge v Holandiji, ker so v njihovi hiši imeli takšne sestanke. Drugi zopet mislijo, da je ime prišlo od palače v gradu Amsterdamu, na kateri so bile oklesane tri denarne mošaje (borse).

Kakor se dandanes misli, so bile prve borze urejene l. 1531. v Brügge in Antwerpenu; nekoliko let pozneje so bile že tudi na Francoskem, na Nizozemskem in v Hamburgu. V prvem začetku se je delalo na teh borzah jedino le z navadnim blagom.

Borze so brez dvoma centrum gospodarskega in trgovskega prometa in njih polčjaz je važen za razvitek narodnega gospodarstva. Kakor so se borze do danes razvile, ne moremo brez njih v trgovini, posebno v denarnem in kreditnem prometu niti pomisliti na napredek, ker je na borzah zedinjena ponudba in povpraševanje po blagu, katero obojno je z ekonomičnega stališča najsigurnejši regulator za fiksiranje cene kakemu predmetu. Jasno je, da razmerje med ponudbo in povpraševanjem ni stalno, ali vkljub temu se splošni promet ravna po potrebi.

Borzni dogodki ne vplivajo samo na življenje in srečo onih, kateri delajo na borzi, marveč se dotikajo tudi političnega in trgovskega organizma države in narodov. Indirektno vplivajo borze na vsakega pojedinega v državi, čeravno ljudje tega ne vedo, marveč čutijo samo njih vpliv po koristnih in škodljivih posledkih na

gospodarstvo. Borze so torej, kakor barometer, na katerem lahko opazujemo gospodarski in politični položaj kakor tudi napredek narodov.

Večji del ljudstva ve o borzah jedino le to, da se tamkaj izdajajo tečajnice (Coursblatt), obvestila o trgovini in da se tam trguje. Te trgovine pa ne razumejo. In to je jeden od glavnih vzrokov, da trgovina pri nekaterih narodih ne napreduje. Na borzah se trguje z vsakovrstnim blagom, menjicami in drugimi efekti, če prav se ti predmeti ne prinašajo na borzo; nadalje se fiksirajo premije za prevažanje in zavarovanje blaga, kakor tudi vse za gospodarstvo in trgovino važne postave.

Glede na različnost predmetov, s katerim se trguje, razlikujemo: borze za promet blaga in efektov (Waaren- und Effecten-Börsen), borze za promet blaga (Waaren-Börsen), borze za promet efektov (Effecten-Börsen) in borze za promet z domačimi pridelki (Special-Börsen).

V Avstro-Ogrski imamo borze za promet efektov na Dunaju, v Budimpešti in v Pragi, za promet blaga v Trstu, v Lvovu, v Gradcu, v Lincu, v Budimpešti, na Dunaju, v Pragi in v Črnovcih. Specijalne borze so na pr. v Pragi za sladkor, v Liwerpolu za volno, v Lipskem za knjige itd.

Borze se nahajajo v velikih, krasnih palačah, z velikimi dvoranami, katere so razdeljene na več delov. Eden del je samo za mešetarje in agente, imenuje se: parket (innerer Schranken); v drugem delu se zbirajo borzijanci in špekulanti, to so: kulise (äusserer Schranken), in v tem delu imajo zopet večji kapitalisti posebne oddelke. V interesu vsakega trgovca je, da marljivo obiskuje borzo, ali — če mu to ni mogoče, — da pogostoma bere obvestila borz, ker na ta način spozna različne cene blaga, ponudbo in povpraševanje po trgovskih predmetih, gospodarske in politične prilike, katere vplivajo na ceno in špekulacijo. To veliko gospodarsko važnost borz so spoznale tudi države in so monopolizirale uredbo teh institutov; izdale so borzne zakone in uredile javno kontrolo nad posli, kateri se tam sklepajo. Borzne starešine, katere imenujejo borzijanci med seboj, so odgovorni, da nobeden član ne dela proti statutom.

Splošna vsebina borzskih zakonov je naslednja: Borzo smejo redno obiskovati samo člani borznega zbora, kakor tudi drugi trgovci in tujci, če plačajo vstopnino. Prepovedano je priti na borzo trgovcem v konkursu, bankroterom, ženam in osebam pod kuratelo.

Posli se na borzi sklepajo vsaki dan, razven nedelj in praznikov, navadno od 11.—2. ure popoldne. Borzni statuti govorijo nadalje o pravici in dolžnosti mešetarjev, o načinu likvidiranja trgovskih poslov, o publiciranju službene tečajnice po vsaki obdržani borzi. — Ti statuti so merodajni samo za oficijelno borzo, katere poslovanje nadzoruje vladni komisar, za razliko od druge borze (Nachbörse), katero obdržavajo borzijanci v posebnih dvoranah, ko konča oficijelna borza. — Razun teh dovoljenih sestankov so še takšni, kateri so prepovedani, ter

se obdržavajo v kavarnah in sličnih lokalih; to so zakotne borze (Winkelbörsen).

Ni vedno mogoče, da bi trgovci osebno sodelovali pri trgovini, ter so radi tega prisiljeni, vzeti na pomoč mešetarje ali borzne agente, katerim so vse trgovske prilike natančno znane. Jedni od njih mešetarijo samo z blagom, drugi zopet z efekti in menjicami. O položaju, dolžnosti in delokrogu javnih in zapriseženih mešetarjev govore trgovski zakon in borzna pravila. Izven javnih mešetarjev so tudi privatni, kateri lahko ravno tako opravljajo posle; razlika med njimi je samo ta, da za nje niso mešetarska pravila merodajna. O vsakem sklenjenem poslu izdajo stranke ali mešetarji pisma (Schlussbrief), katera so slična kupnoprodatni pogodbi in morajo biti spisana na posebnih, za to pripravljenih blanketih. — V novejšem času trgujejo in špekulirajo trgovci tudi s pomočjo bank in komisijonarjev. (Bank-Commissions-Geschäfte). Način poslovanja na borzi je navadno sledeči: Če želimo skleniti na borzi kupčijo ali prodajo, potreba je priti na borzo v uradnih urah, poiskati agenta in mu naročiti, da bi on kupil ali prodal za naš račun izvestni predmet. Dalnji razvitek posla ni več naša skrb, ker nas mešetar o vsem obvesti in pošlje nam popoldne zaključna pisma (Schlussbrief) v podpis. Dolžnost trgovca je, vse, kar je važno, zapisati kronologično v borzno knjigo, katera je za njega trgovska knjiga in kot takšna v vsakem oziru zelo važna. Dolžnost trgovca je tudi, zapisati plačano provizijo mešetarja v mešetarsko knjigo.

(Dalje sledi.)

Kmetijstvo.

Nekaj o kompostu ali mešanem gnoju.

Spisal J. Vuk.

Pri nas je to gnojilo, žalibog, premalo poznano. In kako lahko bi si napravljali gnoj po ceni, ko so druga gnojila tako draga in manj zaležejo kakor mešanec. Pri vsakem gospodarstvu odpade namreč mnogo tvarin, ki se puščajo brez vsake koristi sem ter tja ležati, če tudi bi nam, predelane v gnoj, veliko zalegle. Vsi ti odpadki imajo namreč nekaj gnojilnih snovi v sebi, zato jih je treba zbirati in mešati, da se primerno razkrojé. Z mešanjem različnih odpadkov dobimo gnoj, kateri je bogat na vseh različnih snoveh.

Kompost napravimo, ako mešamo sledeče tvarine, kakor cestno blato, blato iz jarkov, mlak, ribnikov in luž, sip iz starega zidu, smeti z dvorišča, skednja in stanovanja, pepel, kosti, drob, kri, dlako, perje, rogove, parklje, kebre, črve, plevel, straniščni gnoj, vodo, v kateri se je topilo milo (žajfa) in sicer pri pranju, umivanju i. t. d.

Za kompost izberemo najprej primeren prostor. Njega je dobro imeti blizu tistega mesta, kjer ga mi-

slimo rabiti. Sicer pa je najboljšé, da ga imamo pri gnojišču, torej blizu gnojnice, ker je treba večkrat zalivati.

Prostor za kompost mora imeti tudi nepredirna tla, da se ne more gnojnica izcejati v zemljo. Prirediti je tedaj prostor tako, da je spodaj glina; dobro je, ako napravimo okoli komposta jarke ali rove, da ga ne more deževnica kvariti.

Kompost napravljamo tako, da spravljamo prej naštete tvarine nakup in sicer plastoma; spodaj denemo na pr. zemljo ali blato, na to plevel, potem pepel, na to zopet blato itd. Sploh znašamo na kup, kar nam pride v roke, vselej pa razgrnemo vkup spravljeno tvarino po vsem kupu. Posebno se priporoča, da primešamo kompostu tudi straniščni gnoj, kadar izpraznujemo straniščne jame. Straniščni gnoj obogati kompost na vseh redilnih snoveh; razun tega pa še najbolj pomaga, da različne tvarine hitreje segnijejo in sprstene.

Na kompost se nakladajo različni odpadki tako dolgo, da je kup k večjemu 1½ metra visok. Dobro je, ako je kup na vrhu nekoliko vglobljen ali jamčast, da se pri zalivanju z gnojnico le-ta ob straneh ne odceja. Kompost je treba zategadelj zalivati, da je dosti vlažen, in potem ga vsako četrletje prekopati ali premešati. Radi premalo časa se navadno prekaplje vsako jesen in pomlad, ko še ni za drugo delo. Pri takem prekopavanju je najboljša prilika, da dodajamo kompostu plastoma straniščnoga gnoja, ako pa tega nimamo, je dober tudi hlevski gnoj. Kup se mora odrezavati od vrha do tal, tedaj navpično mer, kajti le tako se najbolj pomešajo različne tvarine. Če kup večkrat prekopljemo, bo dozorel pred, gotovo že v poldrugem letu. Če pa ne, moramo čakati tudi tri leta. Pri tem pa se moramo držati naslednjega pravila: Kompost je le tedaj dober za rabo, kadar so vse tvarine sprstenele v črno prst.

V rekah, potokih in ribnjakih nahaja se včasih dosti blata, ki se da izvrstno porabiti za gnoj. Temu blatu je primešano mnogo rastlinskih in živalskih ostankov, kakor listja in korenin, povodnih rastlin, raznih mrčesov itd. V svežem takem blatu se nahaja tudi mnogo kisle črne prsti, katera je škodljiva. Da jo odpravimo in pretvorimo v sladko črno prst, moramo tako blato v jeseni iztrebiti in spraviti v kupe, da med zimo dobro prezebe. Da pa se hitreje razkisa, pridenemo ji plastoma vapna in pepela.

Kompost rabimo za gnojenje travnikov, pašnikov, vinogradov in sadnega drevja. Za njive ni dober, ker ima preveč plevelnega remena v sebi. Debel in še premalo razkrojen kompost kaže pred porabo presejati skoz mrežo, kakoršno rabimo za presevanje peska. Presejen kompost porabimo za gnoj, kar ga pa ostane to stran mreže, to pa še ostane dalje kot nezrel kompost. Za 1 hektar travnika rabimo 100—120 voz komposta, težkih po 6 meterskih centov. Ako gnojimo s kompostom, moramo ga enakomerno raztrositi in dobro povlačiti z brano.

Evo vam toraj malo navodil k pripravljanju mešanca. Bližnja prihodnjost nas bo učila, kako dobro in

Nemci in vlada. — Proračan je sedaj v proračunskem odseku na razpravi in v kratkem pride na vrsto tudi postavka „dispozicijski fond“. Dovolitev te postavke se smatra vedno kot izraz zaupanja ministrstvu. Vsled tega bodo tudi slovanske stranke, izvzemši Poljake, glasovale proti dispozicijskemu fondu. Nemške stranke je ta točka spravila v veliko zadrego. Körberjevo ministrstvo je nemško, je strankarsko ministrstvo, naj tudi še tako povdarja svojo neutralnost. Nemci pa se boje pokazati javno, da so vladna stranka, boje se, izreči Körberjevemu ministrstvu zaupnico — na drugi strani pa bi radi ministrstvo obvarovali poraza, čigar posledice nihče ne more uginiti. Kako se končno izližejo iz tega dilema, se še ne ve. Vlada bi rada, naj Nemci glasujejo za to postavko, Nemci pa bi radi, naj vlada izjavi, da dovolitve te postavke ne smatra kot izraza zaupanja in naj jim tako omogoči glasovati proti postavki.

Avtonomni carinski tarif. — Ministrski predsednik Szell je te dni prišel iz Budimpešte na Dunaj dogovarjat se glede skupnega avtonomnega carinskega tarifa. To se pravi: prišel je na Dunaj pritiskati, da bi se naša državna polovica podvrgla ogrskim interesom.

Hrvatska. — Pri deželnozborskih volitvah je zmagala vladna stranka. Opozicijske narodne stranke so bile tako-rekoč decimirane.

Francija. — Francoskoturški razpor je sedaj definitivno poravnal. Zunanji minister Delcasse je v seji francoskega ministrskega sveta oficijelno naznanil, da je sultan vsprejel vse zahteve francoske vlade ter zakonito priznal vse francoske zavode in da se je zopet obnovila diplomatska zveza mej Francijo in Turčijo. Poslanik Constans je že odpotoval na svoje mesto in prevzame v kratkem svojo službo. Francosko brodovje je že 11. t. m. ostavilo Mytilene; en del je odplul proti Syri, drugi pa proti Smyrni. V zadnji seji francoske poslanske zbornice, ko je bil na dnevnem redu neki načrt, tiče se trgovinske mornarice, je stavil poslanec de Mahy preminjivalni predlog, ki meri na to, da se odpravijo premije vseh vrst za v inozemlju zgrajene ladije in da se sploh odpravijo vse ugodnosti v tem oziru. Proti temu predlogu se je oglasil trgovinski minister Millerand, toda zastopnik socijalne demokracije pri večini ni našel poslušnih ušes in predlog je bil sprejet z 256 proti 235 glasovom. Ali bo minister iz te nezaupnice izvajal kake posledice?

Danska. — Iz Washingtona je došlo poročilo, da so severoameriške zvezne države kupile od Danske tri otoke v Zahodni Indiji in dale za to štiri milijone dolarjev. Prebivalci otokov: St. Croix, St. Thomas in St. John, ki štejejo blizu 14 600 duš, postanejo s tem kupom ameriški državljani. V pokritje upravnih stroškov bodo uvedli Američani 5 do 6 % carino. Imenovani otoki spadajo v skupino takozvanih Virginotokov in so v bližini nekdanjega španskega otoka Portoriko. Največji je St. Croix, ki meri 190 kvadr. kilom., torej več kot oba ostala, in šteje 9532 prebivalcev.

Vojna v južni Afriki. — Angleški list „Daily Mail“, ki je tekom sedanje vojske igral primeroma še najbolj nepristransko vlogo, priobčuje, kakor pravi, iz avtentiškega in predsedniku Krügerju zelo blizu stoječega vira zanimivo vest, da se predsednik Krüger resno peča z mislijo, kako bi se čim preje sklenil za Bnre vsprejemljiv mir. Krüger je baje izjavil, da se je voljan pogajati o tem s kakim poštenomislem zastopnikom Anglije in sicer na podlagi naslednjih načel: popolna amnestija za vstaše v kapski koloniji; takojšnja oprostitev vseh burskih ujetnikov, ki se nahajajo izvan burskega ozemlja in v angleških taborih na burskih tleh, Anglija mora dalje umakniti vse svoje čete iz burskih republik, na novo zgraditi poškodovane burske objekte ali pa izplačati primerno odškodnino za vso materijalno škodo; konečno se mora skleniti mirovna pogodba, ki naj jo podpišeta tudi Francija in

ki naj zagotavlja Burom neposredno avtonomijo in vse pravice samouprave pod zastavo Afrikandov, nasprotno pa prepuste Buri Angležem Witwaatersrand in velika zlata polja kot vojno odškodnino. — Tak bi bil torej po tem poročilu Krügerjev mirovni predlog, kateremu bi morali pritrditi Angleži, če mislijo na količkaj pošteni mir. Neumljivo je le, kaj bi bilo dovedlo Krügerja, da odstopa Angležem velike zlate rudokope.

Obrtnija.

Borze in borzni posli.

Spisal Albert Žnideršič.

(Dalje).

Borzni posli z blagom.

Gospodarska stran trgovine zahteva, da se blago pravično razdeli med konsumente; v tem obstoji tudi riziko za trgovca, ker on mora pripeljati blago vedno na ono mesto, kjer ga potrebujejo, in v onem času, kadar ga potrebujejo. Stari trgovci so radi tega skrbeli, da jim bodo magacini vedno polni blaga; kjer pa to ni bilo mogoče, so poskrbele to državne oblasti, osnivaje državne in mestne magacine, katere so polnili z blagom. Med tem je zahteval ta način velike glavnice in uničen je bil v formi zgubljenih obresti eventualni dobiček posameznega trgovca, — našli so boljšo metodo, kako bi polnili magacine z blagom. Začeli so skrbeti za blago na ta način, da so več mesecev pred faktično potrebo sklenili posel za blago, katero ni bilo ne zrelo, ne končano. Na podlagi tega delimo trgovske posle z blagom v več vrst. Odnosno likvidacije posla razlikujemo:

1. Posli s pripravljenim blagom, (Geschäfte in prompter Waare), — kjer se kupnoprodajni predmet mora izročiti kupcu prihodnji dan po sklenjeni trgovini.

2. Posli z blagom, katero je odposlano, (Geschäfte in rollender oder Schwimmender Waare). Prodajalec mora v času sklepanja kupčije imeti v roki pismeni dokaz, tovrni iist, ali konesman (connaissance), da je blago v resnici odposlano.

3. Posli z blagom, katero se ima nakladati v določenem času. (Geschäfte auf Verladen in einer bestimmten Zeit).

Omenjene tri vrste poslov sklepajo se vedno na temelju predloženih vzorcev.

4. Posli dobavni (Lieferungsgeschäfte) z blagom, katero prodajalec v času sklepanja kupčije v resnici nema v zalogi, marveč ga misli še le dobiti do časa, ko bi ga kupec rabil.

5. Ročni posli (Termingeschäfte), kateri prav za prav niso drugo, kakor dobavni posli. Pri ročni kupčiji opredeljuje borzni statut vrsto in kupno prodajno količino blaga. Zahteva se, da „vrsta blaga odgovarja točno borzni usanci“, da je najmanjša prodajna količina „kup“ od 1000, 500 ali 100 q in da se samo višekratnik takšnega kupa sme staviti v promet.

Vsi posli se likvidirajo, kakor borza opredeljuje. Vse posle, izven ročnih, razrešavajo stranke direktno med seboj. Ročni posli se razrešavajo pri posebnih „uradih za obračunanje“. (Abrechnungs- oder Arrangement-Bureau).

Prvi trije omenjeni posli se štejejo med efektivni promet borze, ker prodajalec blago v resnici izroči kupcu, dočim so dobavni in ročni posli špekulativni, ker stranke računijo samo na dobiček, kateri je lahko doseči na različni dnevne cene in one, katera bo v času likvidacije posla. Prodajalec torej, kateri sklepa dobavni ali ročni posel, nema blaga, katerega bi mogel izročiti kupcu; posel se torej sklepa: in bianco, — efektuiranje posla se mora odgoditi na stanoviti rok, kakor: medio (petnajstega), ultimo (zadnjega) jednega prihodnjih mesecev, — nadalje na letni rok, na jesenski rok itd.

Ročni posli so efektivni, če se na ustanovljeni rok likvidira posel faktično z blagom; v nasprotnem slučaju so špekulativni, ker stranke likvidirajo posel z izplačilom razlike, katera nastane izmed pogojene cene in one, katera se pokaže na dan likvidacije. Tako so nastale od trgovine igre, katere so na borzah poznate pod imenom: agiotage (Börsen-Spiele, Wette).

Poprej so trgovci posredovali zameno blaga med producenti in konsumenti, ter je v preprodaji bila tudi njih korist. Dandanes iščejo dobiček največ v razliki cene na različnem tržišču in v različnih časih. Mnogi praktiki mislijo, da je način razrešenja posla v izročbi in prejemu blaga zelo riskantna špekulacija, posebno če se misli na velike količine blaga. Importerji prekomorskega blaga sklepajo navadno s kupcem kontrakte za prodajo blaga in ga šele potem mislijo naročiti in kupiti v prekomorskih deželah.

Ako pregledamo statistiko o sklenjenih kupčijah na svetovnih borzah, se lahko uverimo, da število špekulativne trgovine stoji proti efektivni, kakor 20: 1. Na borzi v Berlinu je sodelovalo na pr. pred par leti okoli 250 trgovskih hiš, dokazalo se je pa, da 100 od njih niso imele nikdar ne magacina, ne žita v zalogi, ter so ti pseudo-trgovci z žitom delali samo z diferenco na ceni. Letni promet je iznašal torej kakšnih 27 mil. hl, — a v Berlinu je v resnici prišlo samo dvajseti del in 19/20 je iznašala špekulacija „in bianco“! In kako se špekulira?

Špekulant mora skrbno zasledovati dogodke v produktivnih deželah in na različnih tržiščih; on zasleduje izvestja o lepem in godnem vremenu, pretresuje statistiška izvestja o žetvah in setvah, ter jih primerja z vspehom prejšnjih let; on zasleduje izvestja o eksportu in importu blaga iz družih dežel, spoznava množino sklenjenih efektivnih in špekulativnih poslov, promatra padanje in rastenje cene blagu. Potem mora vse to dovesti v sklad s političkim prilikami, vzeti v poštev trgovske državne ugovore, nove ceste in kraje za prodavanje blaga in šele potem ustvarja svoje mnenje o aktualnih prilikah na tržišču, kombinira za prihodnost, — on torej špekulira! Pri tem

pa je potrebno seveda veliko razumnosti, duha, prakse in — sreče!

Špekulant mora biti vedno pripravljen na vse mogoče slučaje pri kupčiji. Če ravno se odloči, skleniti posel na podlagi najsigurnejših in najtočnejših računov, — mora vkljub temu biti pripravljen, da se mu posel lahko ponesreči, — pripravljen mora biti torej na zgubo. — Špekulant mora biti premožen in dober gospodar. Prej nego se odloči za kak posel, ne sme misliti na dobiček, ampak mora sam sebe vprašati, koliko sme zgubiti. Kdor ne dela tako, pride kmalu ob svoje premoženje, če nima posebne — sreče!

Dandanes so pozabili ljudje, da je špekulacija podlaga pravega trgovskega posla in tolmačijo isto kot borbo za dobiček na razlikosti cene. Ta način tolmačenja špekulacije je že star, tako da so se že v srednjem veku trudile države, omejiti špekulacijo z izdajo raznih zakonov, — ali zastonj! V 17. veku je zabranila Holandija prodajo blaga „in bianco“, — ali ta zakon ni pomagal. Od tega časa so skušale države zaprečati slabe strani špekulacije, dokler ni bil l. 1824. izdan v Holandiji prvi reglement za sklepanje špekulativnih in ročnih poslov na borzi; danes ga imajo že vse borze. (Dalje sledi).

Pepel kot izvrstno in ceno gnojilo travnikom in deteljiščem.

Kar je najcenejšega in največ vrednega, zavrača najrajši naš slovenski kmet. Žalost obide človeka, ko vidi, da kmetič, kateremu primanjkuje hlevskega gnoja, siplje pepel na cesto, v jarke in na druge kraje, kjer nima nobene vrednosti. Kdaj bomo že vendar prišli do spoznanja? Da se prepričaš, dragi rojak, hočem ti tukaj povedati, kakšne redilne snovi se nahajajo v pepelu. Pepel je bogat na kaliju, fosforovi kislini in apnu. Največ kalija (nad 15 odstotkov) se nahaja v bukovem pepelu, največ fosforove kisline (4½ odstotka) se pa nahaja v pepelu iz jelovega lesa, posebno iz smrek. Torej vidiš, da je pepel bogat skoraj na vseh tistih snoveh, katere potrebuje rastlina. Ako bi imel pepel še dušik v sebi (v podobi amonijaka ali solitarne kisline), pa bi ga morali prištevati k glavnim gnojilom. Pepel je izvrstno gnojilo za travnike in deteljišča; on pospešuje, da trava in detelja bolj raste. Čudovito ugodno pospešuje pepel rast različnih detelj po travnikih. Kjer ni bilo prej nobene detelje videti, tam nam ona začne bujno rasti, če smo gnojili s pepelom. Ker vpliva pepel tako ugodno na rast detelje, izboljša se travniški pridelek v vsakem oziru. Zaradi primešane detelje je tako seno dosti bolj tečno. Prav dobro se nam obnaša pepel na deteljišču, posebno pa večletni lucerni. Ako hočemo s pepelom postreči našim travnikom in deteljiščem, treba ga je v

neke slavnosti v Briksenu povedal, da ga je papež некоč vprašal, kakšen razloček je mej konservativci in krščanskimi socialisti, na kar mu je Lueger odgovoril: konservativci delajo, kakor hoče vlada, krščanski socialisti pa hočejo, naj vlada dela, kakor oni žele. To je konservativce hudo zbadlo in protestirali so z velikim ogorčenjem proti temu. Zdaj je bil zopet neki shod v Briksenu, na kateri je prišel dr. Lueger, a povabljen je bilo tudi vodstvo konservativne stranke. To vodstvo je povabilo odklonilo z motivacijo, da ne priznava dr. Luegerja kot voditelja krščanskega ljudstva v Avstriji in da nima nikakih simpatij za njega kot agitatorja.

Ruski glas o Madjarih. — Iz Petrograda je dobila „Hrvatska“ pismo, ki se nanaša na izjave v madjarskih listih povodom obiska velikega kneza Mihaela Nikolajeviča v Budimpešti. To zanimivo pismo se glasi: „Madjarska je spregovorila, a Rusija je čula — Rusija, ki vodi račune ne samo o Hrvatih, kakor najštevilnejših med „ogrskimi“ Slovani, ampak tudi o Slovencih, ki so Hrvatom najbližji bratje. Ruska vlada, ruska politika in ruska diplomacija so indirektnim potom, po „Novem vremenu“. (Tudi „Edinost“ je priobčila v ekscerptu izjavo tega lista. Op. uredništva) odgovorile madjarskemu novinstvu, kako umevajo manifestacije budimpeštanskih meščanov. Madjarska slutiti, da jej bo treba skoro boriti se proti nasilnemu navalu pangermanov, ki ruje in razjeda temelje avstrijskega cesarstva; a ruska diplomacija, ki polagoma in logično gradi verigo svojih političnih uspehov, bi bila, v času fatalne katastrofe, jedina v stanu varovati ogrske Slovane, rešiti tudi Arpadove potomce. O tej najnovejši pojavi na političnem nebu madjarskem mi je bila prilika razgovarjati se z nekim jako uglednim in zaslužnim ruskim diplomatom in čuti, kako mnenje vlada med ruskimi politiki o tem nenadnem zblizovanju in o simpatijah Madjarov po Rusov. Evo, kaj mi je rekel: Politična situacija na Ogrskem, v kolikor je zanimiva, je tudi smešna, ker je gordinjski vozec v politični borbi na narodni individualnosti, ali je vendar veliko zdraveja od situacije v Avstriji. Madjari se z energičnimi zahtevami svojimi približujejo težnjam svojega političnega namena . . . „tlačé Slovane in Rumune, a osobito Hrvate, ter zasmehluje pogodbo od leta 1868 . . .“ sem pripomnil jaz. — Hrvati so sami krivi svoji nesreči. — Zakaj, vaša prevzvišenost? — Ker leta 1848. niso hoteli izkoristiti perspektive. Junaška dela vašega bana Jelačića so visoko cenjena tudi med ruskimi državniki, ali vendar vlada vseobča sodba, da bi ta hrabri general, ako ne bi bil slušal Palackega, dalje prosledoval Madjare ter bi bil izvojeval Hrvatski ne le navidezno, ampak samostalno svobodo političnega življenja trojedne kraljevine. Da se Madjari rogajo nagodbi, to ni nič neumevnega in tako bi delal vsakdo, ki je v borbi za hegemonijo, in to tem bolj, ko ban hrvatski ter oni poslanci, ki hodijo v skupno zbornico v Budimpešti, nočejo vstrajati pri ustavopravnih sredstvih v političnem ravnotežju dežel krone sv. Štefana. Ogrska ve, kaka usoda čaka Avstrijo, Ogrska ve, da se jej bo trebalo boriti proti pangermanizmu. Ako bi se Avstrija razsula, bi Ogrski stala pred prsmi berolinska nevarnost, a za ledjem ima rumunsko vprašanje. Ogrska ve, da je Nemeec Madjaru in Hrvatcu neprijatelj, in da bo v tem času, v času, ko pride na dnevni red vprašanje o Bosni in Hercegovini, Rusija Ogrski v jedino zaslombo. Ako bo Ogrska znala ceniti iskro, ki jo je užgalo ogrsko novinstvo, davši izraza zblizanju in zaupanju v bodočnost, potem bi se iz te iskre utegnila poroditi naklonjenost in „sad zaupanja v bodočnost“. To je seveda odvisno od Madjarov.

Vojna v južni Afriki. — Dolgotrajna vojska z burskim narodom provzročila Angležem toliko skrbi in neprilik, da vojna uprava že več ne ve, kako bi si pomagala iz zagate. Ko so svojedobno odpozvali lord Robertsa in ga nadomestili s sedajnim vrhovnim poveljnikom, so bili vsi angleški strategii uverjeni,

da ta definitivno završi že davno „končano“ vojsko. A tudi s Kitchenerjem so se grozno varali. Mož se je sicer nadjal, da bolje izvrši nerešeno nalogo svojega prednika, prepričal se je pa kmalu, da so ravno za njegove dobe postali Buri hrabri in vztrajnejši na vseh krajih razsežnega bojišča. Nastopati so jeli ofenzivno in Kitchener je bil kmalu brez moči. V Londonu so torej uvideli, da tudi Kitchener ne bo oni mož, ki bo porazil zadnjega Bura. Jeli so misliti na resno odpomoč. Govorilo se je že pred več tedni, da se bo moral Kitchener umakniti drugi, spretnejši moči. Mož je sicer sedaj še na svojem mestu, a imenovan mu je že naslednik v osebi znanega „junaškega“ generala Hamiltona, ki je že odpotoval iz Southamptona proti južni Afriki. Radi lepšega mu pa niso nadeli za sedaj še imena vrhovnega poveljnika, marveč bo le načelnik Kitchenerjevoga generalnega štaba. Kdor pa ve, kako oblast je imel Kitchener kot načelnik Robertsovega generalnega štaba, ta takoj uvidi, ga bo v bodoče le Hamilton vodil vso vojno akcijo v južni Afriki. Angleži pravijo, da je ta general najboljši, kar jih je imela dosedaj angleška armada, povedati pa ne vedo o njegovi hrabrosti nič drugega, nego da se je že pred 20 leti boril proti Burom, da je „prisostvoval“ porazu pri Majubi in bil takrat v Ladismithu, ko so oblegali Buri. To so pač majhne zasluge tako „zaslužnega“ generala, ki bo imel bržkone enako smolo pri svojem najnovejšem vodstvu.

Obrtnija.

Borze in borzni posli.

Spisal Albert Žnidarskič.

(Dalje).

Moderna tehnika ročne trgovine.

Mislimo si dva špekulanta A in B, katera skleneta v juniju t. l. ročni posel za 10.000 *q* koruze po 9 kron za septemberski termin t. l. Oba špekulanta različno mislita, kar se tiče prihodne promene cene za koruzo. Špekulant A, kot prodajalec, misli, da cena koruze do sept. pade — vzemimo — na 8 kron, da bo on torej dobival 1 krono pri vsakem *q*. On špekulira á la baisse.

Špekulant B, kot kupec, živi ravno v nasprotnem upanju, on misli, da cena koruze do septembra naraste — vzemimo — na 10 kron, da bo on torej dobival 1 K pri vsakem *q*. On špekulira á la hausse. V septembru je cena koruze — vzemimo — 9.60 kron. Špekulanti likvidirajo kupčijo lahko na dva načina: efektivno in špekulativno. Prodajalec A, ako nima koruze v zalogi, mora jo kupiti na borzi po 9.60 in jo prodati kupcu po pogodbi po 9.—, on torej zgubi 60 vinarjev pri jednem *q*, ali 6000 kron pri 10 000 *q*. Zraven tega imata še obe stranki stroške in trud pri izročbi in prejemu robe od 100 vagonov. Ali vzemimo n. pr., da stranke nočejo likvidirati kupčije efektivno, ker bi zraven truda prodajalec A zgubil 6000 kron, in kupec B — vzemimo — ne ve, kaj bi začel s toliko količino blaga. Ali ne bi bilo v tem slučaju najboljšje, da prodajalec A plača kupcu B samo diferenco cene, t. j. 6000 kron od 10 000 *q*? Rezultat bi bil isti, kakor da sta trgovino efektivno likvidirala in prihranila bi si trud, skrb in druge stroške.

Iz ročne trgovine se je razvila torej diferenčna. Špekulativni značaj tega posla se je pokazal še le v zadnjem času, pri likvidiranju kupčije.

Trgovino, katero sta špekulanta A in B sklenila v juniju, ni edina na borzi, marveč so slične posle v istem času sklenili tudi drugi špekulanti, — vzemimo — tudi za septemberski termin in za isto količino koruze, ali po različni ceni. Mogoče je tudi, da so ti drugi špekulanti v zvezi s prvim. Trgovina bi se torej lahko tako-le razvila:

Vzemimo, da je špekulant B v juniju od špekulanta A kupljeno koruzo 10.000 q prodal in bianco špekulantu C po 9.40; ta jo je zopet prodal špekulantu D po 9.30 in ta zopet špekulantu E po 9.80.

Napravimo od tega sledeči lanec:

A	B	C	D	E
9.—	9.40	9.30	9.80	

po katerem se lahko odredi, kateri špekulant je na dobičku, kateri na zgubi. Rezultat bi bil ta:

B dobiva 40 vinarjev na q;
C zgubi 10 " "
D dobiva 50 " "

Po pogodbi bi bila torej koruza v 4 magacinih prej, nego dospe v zalogo zadnjega kupca E, in 4 osebam morala bi se izplačati kupnoprodatna svota. Stroške pri izročbi in prejemu blaga bi trpele tudi 4 osebe. Na ta način likvidacije posla bi potratile stranke mnogo časa in truda. Najjednostavnejši način bi bil brez dvoma, da prodajalec A izroči blago direktno poslednemu kupcu E in da stranke poravnajo svoje računsko razmerje z izplačilom razlike na ceni. Ta način likvidacije se imenuje: „arrangement“ (aranžman), — ali tudi to je neprikladno, ker kupnoprodatne cene ne ostanejo pri tem trgovska tajnost.

Med tem so borzne oblasti tudi to odstranile ter osnovali že prej omenjene „urade za obračunanje“, (Abrechnungs- oder Arrangement-Bureau). Vsaki špekulant, kateri sklepa na borzi ročne posle z blagom ali z efekti (vrednostni papirji), mora biti član tega urada in mora dovoliti, da se v tem uradu likvidirajo njegovi posli, ker drugače ne bi smel priti več na borzo. Radi tega mora vsaki član nekoliko dni pred svršetkom vsakega meseca zapisati v „listine za obračunanje“ (Abrechnung-Liste) vse svoje ročne posle, kateri se sklenejo zadnje dni prihodnjega meseca, in mora označiti tudi količino blaga, katero se ima izročiti, odnosno sprejeti. (Aufgabe der Lieferungs- und Uebernahme-Saldi). To listino mora poslati v urad. Urad izporedi listine in naznani eventualne pogoje dotičnemu članu. Nadalje se v uradu izvrši t. j. kompezacija cene za naznanjene količine kupljene ali prodane robe na podlagi dnevne cene za likvidacijo in zahteva, da vsaki plača zgubo na ceni, katera se razdeli med one člane, kateri dobivajo. Špekulant, kateri mora izročiti blago, mora pet dni poprej poslati v urad t. i. „naznanilo“ (Kündigungszettel) in urad

pošlje zopet onemu špekulantu, kateri mora blago sprejeti t. i. „overovnico“ (Beglaubigungs-Schreiben).

Rešimo torej primer, ako je cena za likvidacijo posla 9.50 za 1 q koruze.

A	B	C	D	E
9.—	9.40	9.30	9.80	
cena za likvidacijo 9.50				

Oni, kateri izgubijo, morajo plačati v uradu za obračunanje zneske zgube, in sicer:

A	—·50	vin. krat	10.000 q	=	5000 kron
C	—·10	" "	10.000 "	=	1000 "
E	—·30	" "	10.000 "	=	3000 "
Skupaj . . .					9000 kron.

Urad razdeli to svoto med one člane, kateri dobivajo, in sicer:

B	—·40	vin. krat	10.000 q	=	4000 kron
D	—·50	" "	10.000 "	=	5000 "
Skupaj . . .					9000 kron.

(Konec prih.)

Varčnost pripomore do blagostanja.

Že slednjikrat sem omenil nekatere reči, katerih bi se naj varovali. Opomnil sem vas na nekatere potrate. Nekaj pa še moram vendar le dodati. Hočem vam še pokazati, kako zapravljajo nekateri svoj denar brez potrebe, potem pa pravijo, da ni mogoče, si česa prihraniti. Neverjetno veliko izda marsikdo, ki brez potrebe poseda po gostilnah. Če se tudi ne napije, pa vendar zapravi denar, zraven pa še zamudi delo, s katerim bi si kaj pridobil. Tak ima dvojno zgubo. Privoščim ti kupico vina ali piva iz celega srca, če si ga res potreben. Pa brez potrebe ne posedaj po krčmah. Drugi zopet zapravljajo nepremišljeno svoj denar, ker misli, da mora res biti pri vsaki veselici, pri vsakem društvu in pri vsaki svečanosti, kadar pa je kaj podučljivega, ali kaj družega važnega na dnevnem redu, ali pa volitve, takrat pa ga navadno ni. Za resnega, delavnega moža se pač slednje bolj spodobi, kakor prvo.

Koliko zapraviš z nemarnim kadenjem? Ravnaj pametno tudi tukaj, boš si marsikaj prihranil. Varčen in pameten bodi pri obleki. Marsikateri bi se lahko oblačil bolj priprosto, ter bi si s tem prihranil veliko. Žalibog pa opazujem, da se navadno naši fanti in naša dekleta zmiraj dražje oblačijo, kakor premore njih stan. Kako dragocene reči zvesijo mnogokrat na sebe. Posebno dekleta se hočejo po mestno oblačiti, po najnovejši modi. Mislijo, da jim bo taka obleka najprej pripomogla do lastnega gospodinjstva in sreče. Pa kako se motijo! To ni pot do srečnega zakona! Priden in pameten mladenič ne bo iskal med onimi svoje neveste, ki si gizdijo in lepotičijo, ki izdajajo za obleko več, kakor premore njih

Očitno je torej, da zamoremo glede slovenskega vseučilišča samo na ta način kaj doseči, ako naši poslanci vlado k temu prisilijo, ako brezobzirno izkoristijo vladne zadrege, v kar bo zlasti prilika pri nagodbi. Tedaj se mora biti odločilni boj za naše zahteve sploh, zlasti pa boj za vseučilišče. Slovenski poslanci zamorejo sami brez pomoči drugih zadrževati in zavlačevati razprave o nagodbi, kolikor časa hočejo, ker jim daje v to opravilnik nebroj pripomočkov.

Ako se poslanci odločijo za tako postopanje, potem je brez dvoma, da se vseučiliško vprašanje na katerikoli način reši. Odločijo se za tako postopanje tem laglje, ker bi bilo samo na korist Avstrije in zlasti na korist Slovencev, če se nagodba sploh ne sklene in bi se našim poslancem sploh ne moglo očitati, da so s svojo taktiko prebivalstvu napravili kako škodo. Na drug način sploh ne smemo upati, da se v doglednem času reši slovensko vseučiliško vprašanje.

Od naših poslancev je torej vse odvisno in sicer v prvi vrsti od poslancev katoliško narodno stranke. Tej stranki pripada največ slovenskih zastopnikov, ona je torej poklicana, da se postavi celi akciji na čelo. Ako tega ne stori, pade nanjo vsa odgovornost.

Odkrito povemo, da nimamo veliko upanja, da bi se poslanci odločili za tako taktiko, saj so že zlezli pod klop, ko je ministrski predsednik le zamežikal in povedal, da mu tozadevni nujni predlog ni po volji. Dr. Ploj in dr. Šusteršič sta bila koj pripravljena umakniti nujnost svojega predloga in bržčas se predlog odkaže učnemu odseku, ne da bi bila vlada primorana, pokazati svojo barvo in povedati, kako stališče zavzema glede naše zahteve. V očigled temu ni pretirano, če rečemo, da nimamo pravega zaupanja v eneržijo naših poslancev.

Politični pregled.

Notranji položaj. — V časopisih je še vedno čitati vsake vrste poročila o krizi, katerim poročilom pa se ne pripisuje večje važnosti, ker državni zbor venderle funkcionira, če tudi težko in počasno, in ker tudi proračunski odsek mirno deluje. O kaki češki obstrukciji ni govora, vsaj sedaj še ne, dasi se češki poslanci v nobenem oziru niso obligirali in imajo torej popolnoma svobodne roke.

Državni zbor. — Poslanska zbornica je v zadnji seji dokončala razpravo o kongregacijah. V imenu naprednih slovenskih poslancev posegel je v to razpravo dr. Tavčar. Nujnost stavljenih predlogov je bila seveda odklonjena, ker so se mladočeški poslanci absentirali. Zdaj pride še cela vrsta nujnih predlogov na vrsto. Glede predloga o jugoslovanskem vseučilišču v Ljubljani se vrše, kakor poročajo nemški listi, pogajanja v tem smislu, da bi se ta predlog brez prvega branja odkazal naučnemu odseku v posvetovanje, to se pravi, da bi se pokopal v tem odseku. Te dni pride na razpravo vsenemški nujni predlog v korist Burom.

Protiprusko gibanje v Galiciji. — Zadnji čas se je začelo v Galiciji mogočno gibanje, ki meri v svojih konsekvencah na to, da bi poljski državni poslanci nehali podpirati sedanjo, Nemčiji prijazno politiko naše države. Povod temu je naslednji slučaj: V neki vasi pri Gneznju na Pruskem se poljski šolarji niso hoteli učiti krščanskega nauka v nemškem jeziku. Vsled

tega so bili otroci krvavo pretepavani, a ko so stariši demonstrirali proti temu, so bili obsojeni na grozovite kazni. Neka žena na pr. je dobila dve leti težke ječe. To je, kakor umevno, silno razljutilo vse poljske kroge. Prišlo je do velikanskih demonstracij v raznih krajih in tudi v državnem zboru pride stvar še na razpravo.

Srbija. — Zopet prihajajo iz Srbije kaj čudne vesti. Govorilo se je nekaj o atentatu na kraljico Drago. Istina se še ne pozna, a očitno je, da se pripravljajo kaj čudne reči. Čujemo, da je kralj začel neko razmerje s sestro kraljice Drage, da se hoče od kraljice ločiti in se poročiti z njeno sestro. Ministrstvo se temu seveda ustavlja, a kakor se poroča, ne more kralja prepričati in se sodi, da pride v kratkem do krize.

Grška. — V Atenah so imeli te dni pravo revolucijo. Visokošolci so se oborožili in uprizorili velikanske izgrede, pri katerih so se vnele cele bitke z vojaštvom in je bilo 20 oseb ustreljenih, nebroj pa ranjenih. Ministrstvo je odstopilo in je bilo imenovano drugo, ki stoji na stališču dijaštva. In zakaj vse to? Radi sv. pisma! Dijaštvo se je uprlo temu, da se je sv. pismo iz starogrškega jezika preložilo na novogrški jezik in je zahtevalo, da se morajo prelagatelji ekskomunicirati. Kakor rečeno, je doseglo svoj namen.

Vojna v južni Afriki. — Stališče ministra Chamberleina, prouzročitelja južnoafriške vojne, je v zadnjem času postalo nekam neugodno. Omajano sicer ni čisto nič, ali neprijetno je, ker so Nemci začeli jako hrupno protestovati proti njegovi dolžitvi, da se Angleži ne vojskujejo proti Burom tako kakor so se Nemci proti Francozom. Sedaj ti protesti še nimajo večjega pomena, izključeno pa ni, da se tem potom ustvari mej Nemčijo in Angleško posebno nasprotje, iz katerega lahko Bog ve kaj nastane. Na bojišču se Angležem ne godi dobro. Te dni se je vršilo zopet več bojov in sicer v Pongalobušu, pri Bastardsdriftu, pri Nequidahillu, pri Meelearju in pri Villirsdorpu. Angleži niso nikjer zmagali, pač pa bili pri Villirsdorpu tepeni.

Borze in borzni posli.

Spisal Albert Žnidaršič.

(Konec.)

Primer bi se tudi tako-le lahko pojasniti dal:

1. A kupi na borzi 10 000 q koruze po 9.40 = 95.000 kron, A proda B u 10.000 q koruze po 9.— = 90 000 kron, A zgubi torej 5000 kron.
2. B kupi od A-a 10.000 q koruze po 9.— = 90.000 kron, B proda C-u 10.000 q koruze po 9.40 = 94.000 kron, B dobi torej 4000 kron.
3. C kupi od B-a 10.000 q koruze po 9.40 = 94.000 kron, C proda D u 10 000 q koruze po 9.30 = 93.000 kron, C zgubi torej 1000 kron.
4. D kupi od C-a 10 000 q koruze po 9.30 = 93 000 kron, D proda E u 10.000 q koruze po 9.80 = 98 000 kron, D dobi torej 5000 kron.
5. E kupi od D-a 10.000 q koruze po 9.80 = 98 000 kron, E proda na borzi isti dan 10.000 q koruze po 9.50 = 95.000 kron, C zgubi torej 3000 kron.

Še jednostavnije se likvidirajo ročni posli, če je z uradom za obračunanje v zvezi tudi žiro- in clearing-promet. V tem slučaju izjednačijo ti zavodi dolgove in zakteve strank s prenosom osebnih računov s pomočjo vknjižbe od jednega računa na drugi.

Špekulanti, kateri sodelujejo v hausse in baisse špekulaciji, sklepajo v isti čas tudi drugo trgovino, pri kateri upajo dobiti ono, kar bi pri prvem poslu zgubili. Ti popravni posli (Meliorations oder Bonifications Geschäfte) odvrtaajo, če so sklenjeni v pravi čas, od dotičnega špekulanta velike izgube, če ravno so ti posli tudi riskantni. Za špekulacijo so še najprikladnejši takoimenovani nagradni posli (Prämien Geschäfte), pri katerih špekulanti že v času sklepanja trgovine lahko določijo, kolika sme biti največja izguba. Razlika torej mej ročno in nagradno trgovino je, da pri ročnem poslu ne vemo, koliko moremo dobiti ali zgubiti, dočim pri nagradnem poslu ne vemo, koliko moremo dobiti, vemo pa, koliko moremo največ zgubiti.

Nagradni posli so različni: jednostavni in zloženi.

1. Posli z enojno nagrado kupca ali prodajalca. (Einfache Prämien-Geschäfte auf Nehmen oder auf Geben), kjer jedna stranka v času sklepanja kupčije plača neko nagrado in s tem steče pravico v določenem roku likvidirati posel efektivno ali pa tako, da zgubi plačano nagrado.

2. Posli z odstopnino kupca ali prodajalca. (Dout-Geschäfte, Geschäfte mit Reugeld, Voroder Rückprämie mit Ecart) kjer se kupčija lahko likvidira po pogodbi ali se lahko odstopi, da se izplača izplača izvestna svota (odstopnina, Reugeld).

3. Zložena vrsta nagradnih poslov bi bila, če spekulant plača dvojno nagrado (premijo) in tako steče pravico, da kupi ali proda drugi stranki izvestno količino blaga proti pogodbi ali pa da likvidira kupčijo z zgubo plačane dvojne nagrade (Doppeltes oder Zweischneidiges Prämien-Geschäft).

4. Še bolj komplicirani zloženi posli so, kjer jedna stranka steče pravico, da v določenem času proda drugi stranki blago pod nižjo ceno kakor je dnevna, in da kupi od nje blago pod višjo ceno, kakor je dnevna — ali se obvezuje, storiti jedno in drugo. (Stellage-Geschäfte).

5. Končno so še poznati posli, kjer se kupčija ali prodaja lahko ponovi (Noch-Geschäfte auf Nehmen oder auf Geben, Muss Geschäfte) in posli, kjer se izročba, odnosno prejemek blaga lahko odgodi (Prolongations-Geschäfte, Report- und Deport-Geschäfte).

Primer za likvidiranje baisse špekulacije:

Čitajoč borzna poročila, opazim, da cena ovsa od nekega časa vedno pada. Evo priložnosti za špekulacijo à la baisse. Vprašam brzojavno bankirja, kaj on misli glede baisse-spekulacije z ovsom. Bankir mi jo priporoča in zahteva 2000 kron pokritja od kupa (1 kup = 1000 q). Odgovorim koj bankirju, da bi prodal za moj račun „in bianco“ ta mesec, če bo cena ovsa še naprej padala, 5 kupov (5000 q) ovsa za ultimo prihodnjega meseca. Za

eventualno zgubo na diferenci pošljem mu 10.000 kron za pokritje.

Na zvršetku tega meseca naznanja bankir, da je prodal „in bianco“

2000 q ovsa	à 11·80 =	kron 23.600·—
1000 „ „	„ 11·40 =	„ 11.400·—
1000 „ „	„ 10 60 =	„ 10.600·—
1000 „ „	„ 10 30 =	„ 10 300·—
<hr/>		
5000 q ovsa povprečno	„ 11·18 =	kron 55 900·—

Medio prihodnjega meseca notira oves 10 40 in ni upanja, da bi se cena še znižala; obvestim torej bankirja, da posel likvidira, in oni mi pošlje sledeči obračun:

Prodal 5000 q ovsa		
	povprečno à 11·18 =	kron 55.900·—
Kupil 5000 q ovsa		
	povprečno „ 10 40 =	„ 52 000·—
		<hr/>
	Bruto dobiček kron	3.900·—
	2 % provizije za bankirja „	78·—
		<hr/>
	čisti dobiček kron	3.822·—

Primer za likvidiranje zloženega nagradnega posla: Meseca junija notira koruza 9·— in mi se odločimo kupiti v septembru t. l. od kakega trgovca na borzi 10.000 q koruze à 10·—, ali pa prodati mu isto količino à 8·—. Kako bi torej razrešili ta posel v septembru pri sledečih različnih cenah?

30. septembra notira koruza na borzi:

1. 8·40. Če kupimo blago od trgovca po 10·— in ga prodam na borzi po 8·40, zgubimo 1·60 pri 1 q, ali 16.000 kron pri 10.000 q. Če kupim koruzo na borzi po 8·40 in jo prodamo trgovcu po 8·—, tedaj zgubimo 40 vinarjev ali 4000 kron. Odločimo se torej za poslednje, ker manj zgubimo. Pri tem pa še vedno lahko likvidiram posel o dogovoru s trgovcem efektivno, odnosno špekulativno, da plačam samo diferenco na ceni.

2. 8·—. Kupim koruzo na borzi à 8·— in jo prodam stranki à 8·—, — torej brez uspeha.

3. 7 80. Kupim koruzo na borzi à 7 80 in jo prodam stranki à 8·—, dobim torej 2000 kron.

4. 9·20. Ako kupim blago na borzi à 9·20 in ga prodam stranki à 8·—, zgubim skupaj 12.000 kron; ako kupim blago od trgovca à 10·— in ga prodam na borzi po 9 20, zgubim samo 8000 kron. Odločim se torej za poslednje.

5. 10·—. Kupim koruzo od stranke à 10·— in jo prodam na borzi à 10·—, torej brez dobička.

6. 10·40. Kupim blago od stranke 10·— in ga prodam na borzi à 10 40; moj dobiček je torej 4000 kron.

7. 9·—. Ako kupim blago na borzi à 9·— in ga prodam stranki à 8·—, zgubim 10.000 kron. Ako kupim koruzo od stranke à 10·— in jo prodam na borzi à 9·—, zgubim zopet 10 000 kron.

Iz teh primerov se jasno vidi, da smo na dobičku samo tedaj, ako je v septembru cena koruze večja od cene, za katero sem odločil kupiti blago od trgovca, ali

pa nižja od cene, za katero sem odločil prodati koruzo trgovcu. Največjo zgubo pretrpimo tedaj, ako je cena koruze v času likvidacije ista, kakor v času sklepanja pogodbe.

Prej, ko končam to poglavje, omeniti mi je še nekaj o koristnem in škodljivem vplivu špekulativnih poslov oziroma na gospodarstvo.

Ročna trgovina nivelira cene efektivnega prometa na različnih tržiščih in ne dovoljuje prevelike razlike cene v času sklepanja in likvidiranja kupčije.

Ročna trgovina je torej vzrok, da se cene najvažnejših predmetov svetske trgovine na različnih tržiščih ne razlikujejo mnogo med seboj, ker špekulacija ni omejena samo na jedno borzo, ampak vpliva tudi na razvitek trgovine v prekomorskih krajih. Efektivna trgovina sama nima tega vpliva.

Škodljiv je vpliv ročne trgovine, ako spekulirajo ljudje manj premožni, ako se — kar se tiče cene, nenaravno spekulira, ker se s tem škoduje efektivnemu prometu. Škodljiva je ta trgovina tudi tam, kjer strastni spekulanti tvorijo sindikate (Ring) in složno delajo proti naravni konstelaciji gospodarstva, samo da predobijo cene na svojo stran; oni so poglaviti vzrok gospodarske nesreče, katera se imenuje: borzna kriza.

Ročne trgovine bi smeli sklepati jedino producenti robe in veletržci, ker cilj producentov je, da imajo vedno izvestno število kupcev, in cilj veletržcev pa, da imajo vedno potrebno količino robe. Na Nemškem je dolgo časa bil pravi socijalni boj proti ročni trgovini, dokler v najnovšem času ni nadvladala stranka, katera je bila proti omenjeni špekulaciji. Dandanes je dovoljena tam jedino efektivna trgovina, ker je ta tudi najboljša podlaga za razvitek narodnega gospodarstva.

S tem sem v kratko opisal različne borzne posle z blagom, v kratkem času pa pojasnim tudi borzne posle z efekti.

Kmetijstvo.

Beseda v korist čebeloreji.

„Vsa umetnost čebelarstva ne velja nič, če pomanjkuje medonosnega cvetja“. Tako se glasi že star pregovor, da je resničen, priča nam obilno skušenj. Kjer imajo čebele dobro pašo, shranijo se stari panji lahko čez zimo, pa tudi novejši se toliko bolj primejo delovanja. Nasproti pa v slabi paši hirajo boljši panji, slabejši pa naravnost ginejo. Zlasti manjši čebelorejci, ki le s težavo zakladajo na spomlad gladne panje, tožijo večinoma o slabih letinah, in da jim čebele ne storijo dobro, dajo pozne in slabe roje, na jesen pa imajo prazno satovje itd.

Tako je razmišljal že mnogi čebelar, k sklepu pa prišel do spoznanja, da edino le „slaba letina“ je vsemu kriva. Pa če tudi je marsikdaj vreme mnogo krivo, da

drevja in drugi medonosni sadeži ne cveto obilno, ali pa se pravi čas od bučelic obirati ne dado, vendar še večja krivda je v tem, ker imamo v naših krajih sploh premalo medonosnega drevja in zelenja. Da bi tega bilo obilno, imele bi čebele vedno nekaj paše, ob boljših letinah pa bi lahko nabrale, da bi bili panji polni in roji močni, kar vže, da je na tem redkem plodonosnem cvetju nemogoče.

Temu se bi dalo odpomoči s tem, da bi se povsod sadilo mnogo sadnega drevja, katero se itak že samo najbolj priporoča. To namreč daje nekatero že zgodaj v spomladi hrano čebelicam, kar je jako važno za njih razvitek in delovanje.

Poleg sadonosnega drevja ne pozabimo lipe, tega slovanskega drevesa. Ona namreč rodi veliko in prav redilnega medu na svojem cvetju, katerega čebele jako ljubijo. Prepričalo se je že, da je jedna sama velika lipa do cent medu obrodila. Poleg potov ali cest pa torej niso lipe le za lepoto, temuč tudi za velik dobiček čebeloreji, kakor tudi v zdravilstvu njih cvetje jako cenimo. Sadimo torej to drevje, zlasti na uglednih mestih.

Na prostem svetu ob jarkih, na pašnikih in na mejo nasadimo pa akacije. To je že les nekaj vreden radi svoje trpežnosti, ali akacija ima tudi obilo cvetja, katero čebelam jako ugaja.

V krajih, kjer ajda dobro uspeva, daje ta čebelam na jesen obilno pašo. V Rusiji, kjer imajo velikanska polja z ajdo obsejana, vozijo ali nosijo čebelarji svoje blago ob času cvetja ajde na polju kjer imajo čebele kratko pot do cvetja. V par tednih, če je vreme ugodno, so panji polni medu. Najraje vzamejo za to panje „starce“, katere na zimo „podavijo“.

Ker pa ajda ne stoji v vsakem kraju, treba ondi za čebele izbirati in sejati kakšno drugo rastlino, ki tudi daje obilno pašo. Takšna bi bila bela detelja, katera naj bi bila sejana ob logih, kjer raj raste.

Da se bi čebeloreja bolje ponašala, napraviti se bi morali poskusiti s sajenjem in sejenjem medonosnih rastlin v množini, posebno še blizu čebelnjaka. Toda tega pravila naj se ne bi poprijel le posameznik, temveč celi kraji, okrožja in dežele naj bi enako ravnale, potem bi ne trebalo tarnati čebelorejcem o slabih letinah, ker so s tem samo preskrbeli hrane tem živalicam. Pohorski.

Kmetijske raznoterosti.

Napačno mnenje o vrednosti mleka. Vzgaja se skoro navadno, da se slabi, malokrvni otroci ali ljudje hočejo okrepiti z mlekom in sploh mlečnatimi jedili meneč, da je to najbolj redilno in tečno za njih slabost. Kako napačno da je to, je dokazal prof. Bunge. On pravi, da res postanejo ljudje po vživanju mleka na videz bolj zdravi in debeli, a da so pri tem navadno zelo oslabei in bledi, ker mleko ima prav zelo malo železa, ki je izključno potrebno za zoravje človekovo, v sebi. — Tako na pr. je v krompirju še enkrat toliko železa kot v mteku, kar je dokazal v Berolinu pri javnem predavanju dr. Fürst po naslednjih številkah: